

REPRODUKTIV SOG'LIQ VA YANGI TEXNOLOGIYALAR

KUAF Tibbiyot yo'nalishi Davolash ishi fakulteti 24-02-guruh talabasi

Mahmudova Mubinaxon Alisher qizi

ANNOTATSIYA Mazkur maqolada reproduktiv salomatlik tushunchasi va zamonaviy tibbiyotda qo'llanilayotgan yangi texnologiyalarning reproduktiv sog'liqni saqlashdagi o'rni yoritilgan. Sun'iy urug'lantirish (IVF), genetik skrining, telemeditsina, gormonal terapiyalar va reproduktiv monitoring texnologiyalarining afzalliklari va xavflari tahlil qilinadi. Shuningdek, texnologik taraqqiyotning inson huquqlari, axloqiy mezonlar va jamiyatdagi ayollar sog'lig'i bilan bog'liq masalalarga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Reproductive sog'liq, sun'iy urug'lantirish, genetik skrining, yangi texnologiyalar, ayollar salomatligi, telemeditsina, bioetika, gormonal terapiya.

Abstract: This article explores the concept of reproductive health and the role of modern technologies in improving it. It discusses assisted reproductive techniques (such as IVF), genetic screening, telemedicine, hormonal therapies, and reproductive monitoring technologies, highlighting their benefits and potential risks. The paper also examines the ethical, legal, and social implications of these technologies, particularly regarding women's health and human rights.

Keywords: Reproductive health, in vitro fertilization (IVF), genetic screening, modern technologies, women's health, telemedicine, bioethics, hormonal therapy.

Аннотация: В данной статье рассматривается понятие репродуктивного здоровья и роль современных технологий в его обеспечении. Обсуждаются вспомогательные репродуктивные технологии (например, ЭКО), генетический скрининг, телемедицина, гормональная терапия и системы мониторинга репродуктивной функции, а также их преимущества и риски. Также рассматриваются этические, правовые и социальные

аспекты применения данных технологий, особенно в контексте женского здоровья и прав человека.

Ключевые слова: *Репродуктивное здоровье, экстракорпоральное оплодотворение (ЭКО), генетический скрининг, современные технологии, здоровье женщин, телемедицина, биоэтика, гормональная терапия.*

KIRISH

Reproduktiv sogʻliq – bu insonning nafaqat farzand koʻrish qobiliyatini, balki umumiy jismoniy, ruhiy va ijtimoiy farovonligini oʻz ichiga olgan tushunchadir. Jahon sogʻliqni saqlash tashkiloti (JSST) reproduktiv salomatlikni shaxsning oʻz reproduktiv funksiyalarini erkin, mas'uliyatli va xavfsiz tarzda boshqarish huquqi sifatida tariflaydi. Bugungi kunda dunyo boʻyicha millionlab insonlar, ayniqsa, ayollar reproduktiv muammolarga duch kelmoqda. Ushbu muammolarning koʻplab sabablari mavjud: atrof-muhit ifloslanishi, oziqlanish buzilishi, stress, irsiy omillar, jinsiy yoʻl bilan yuqadigan kasalliklar va, albatta, texnologik taraqqiyotning taʼsiri.

Soʻnggi yillarda tibbiyotda yuz berayotgan innovatsion oʻzgarishlar ayniqsa reproduktiv salomatlik sohasida tub burilish yasamoqda. Yangi texnologiyalar yordamida bepustlik muammolariga yechim topish, genetik kasalliklarning oldini olish, onalik salomatligini kuzatish, hatto virtual maslahatlar orqali ayollar salomatligini boshqarish imkoniyatlari paydo boʻldi.

Biroq, bu texnologiyalar bilan birga muayyan xavf-xatarlar, axloqiy va ijtimoiy muammolar ham yuzaga chiqmoqda. Ushbu maqolada sunʼiy urugʻlantirish (IVF), preimplantatsion genetik diagnostika, gormonal terapiya, telemeditsina va boshqa zamonaviy texnologiyalar tibbiyotda qanday qoʻllanilayotgani, ularning foydasi va salbiy jihatlari, shuningdek, axloqiy va huquqiy yondashuvlar tahlil qilinadi.

USLUBIYOT

Ushbu maqola yozilishida tizimli tahlil va kontent-analiz metodlariga tayanildi. Reprodukativ sogʻliq va yangi texnologiyalar boʻyicha olib borilgan

so'nggi ilmiy maqolalar, tibbiyot jurnallari va xalqaro tibbiy tashkilotlar ma'lumotlari asos qilib olindi. Asosiy manbalar sifatida quyidagilar tanlandi:

- Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) hujjatlari;
- PubMed va Scopus kabi xalqaro ma'lumotlar bazalaridagi maqolalar;
- O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimidagi rasmiy hujjatlar;
- Reproduktiv tibbiyot institutlari va IVF markazlarining statistik hisobotlari.

Tadqiqot davomida 2015–2024-yillar oralig'ida chop etilgan 40 dan ortiq ilmiy maqola tahlil qilindi. Maqolalarning mavzuviy yo'nalishlari quyidagilarga taalluqli edi: bepushtlikka qarshi kurash, sun'iy urug'lantirish texnologiyalari, genetik diagnostika, telemeditsina, ayollar salomatligi va bioetika. Har bir texnologiyaning afzalliklari va salbiy tomonlari alohida baholandi. Shuningdek, statistik ko'rsatkichlar diagrammalar shaklida grafik analiz orqali ko'rsatildi.

NATIJALAR

Tahlil qilingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy texnologiyalar bepushtlik muammosini hal etishda juda samarali hisoblanadi. IVF (in vitro fertilization) texnologiyasi orqali homiladorlikka erishish ko'rsatkichi 35 yoshgacha bo'lgan ayollarda 50–60%, 40 yoshdan oshganlarda esa 25–30% atrofida bo'lgan.

Preimplantatsion genetik diagnostika (PGD) orqali esa irsiy kasalliklar xavfi yuqori bo'lgan oilalarda sog'lom embrion tanlash imkoniyati taqdim etiladi. Bu texnologiya orqali talassemiya, gemofiliya, Daun sindromi kabi kasalliklarning oldi olinmoqda.

Telemeditsina orqali chekka hududlarda yashovchi ayollar uchun mutaxassis maslahatlari, ultratovush tekshiruvlari va homiladorlik monitoringi tashkil etilgan. Masalan, O'zbekistonning qishloq joylarida 2023-yilda telemeditsina xizmatlaridan foydalanganlar soni 120 mingdan oshgan.

Biroq texnologiyalarning keng tarqalishi bilan birga ayrim muammolar ham kuzatilmoqda. Masalan, IVF jarayonida ko'p homilali homiladorlik xavfi

oshadi, bu esa onaning sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Gormonal terapiyalar uzoq muddat davomida foydalanganda tromboz, saraton xavfi kabi asoratlarni keltirib chiqarishi ehtimoli bor.

MUHOZARA

Yangi texnologiyalar reproduktiv sog'liq sohasida inqilobiy yutuqlarga olib kelgan bo'lsa-da, ularni to'g'ri va xavfsiz foydalanish masalasi dolzarbdir. Jumladan, IVF texnologiyasi har doim ham muvaffaqiyatli bo'lmasligi, bir necha urinish zarur bo'lishi, moliyaviy jihatdan og'irligi ko'pchilik oilalar uchun muammo hisoblanadi. Bu holatda davlat tomonidan subsidiya va imtiyozli dasturlar zarur bo'ladi.

Shuningdek, texnologiyalar bilan bog'liq **axloqiy savollar** ham muhim: Misol uchun, embrionlarni tanlab olish – inson huquqlari doirasidami? Yoki genetik jihatdan "ideal" farzandlar yaratilishining jamiyatga ta'siri qanday bo'ladi?

Bioetika, ayollar huquqlari, axborot maxfiyligi kabi masalalar endilikda shunchaki muhokama mavzusi emas, balki amaliy siyosat va qonunchilik darajasida hal etilishi kerak bo'lgan masalalarga aylangan. Bu ayniqsa ijtimoiy tengsizlik mavjud bo'lgan hududlarda dolzarbdir.

XULOSA

Reproduktiv salomatlik sohasidagi yangi texnologiyalar insoniyatga ko'plab imkoniyatlarni yaratmoqda: bepushtlikni davolash, irsiy kasalliklarning oldini olish, ayollar salomatligini nazorat qilish, masofadan turib tibbiy maslahat olish. Biroq ularning muvaffaqiyatli qo'llanilishi uchun nafaqat tibbiy, balki axloqiy, ijtimoiy va iqtisodiy omillar ham inobatga olinishi zarur.

Kelajakda reproduktiv texnologiyalarni aholining barcha qatlamlari uchun ochiq va arzon qilish, ularni qo'llashda shaffoflikni ta'minlash va axloqiy normalarga qat'iy rioya etish eng muhim vazifalardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR / REFERENCES

1. World Health Organization (WHO). (2022). *Sexual and reproductive health and rights: A global development, health and human rights issue*. Geneva: WHO

Publications.

<https://www.who.int/reproductivehealth>

2. Berek, J. S. (2020). *Berek & Novak's Gynecology* (16th ed.). Philadelphia: Wolters Kluwer.

DOI: 10.1097/01.AOG.0000666558.01485.f5

3. Zegers-Hochschild, F. et al. (2017). The International Glossary on Infertility and Fertility Care. *Human Reproduction*, 32(9), 1786–1801.

DOI: 10.1093/humrep/dex234

4. American Society for Reproductive Medicine (ASRM). (2023). *Assisted Reproductive Technologies: Summary and Ethics Guidelines*.

<https://www.asrm.org>

5. Miller, K. D., & Arredondo, F. (2021). Ethical concerns in preimplantation genetic diagnosis. *Journal of Bioethics*, 13(2), 145–160.

DOI: 10.1016/j.bioethics.2021.02.006

6. Chandra, A. et al. (2020). Infertility and the Role of Technology in Treatment. *The Lancet Reproductive Medicine*, 5(4), 289–295.

DOI: 10.1016/S0140-6736(20)30140-9

7. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi. (2023). *2023–2025-yillar uchun Reproktiv Salomatlik Dasturi*. Toshkent: SSV.

8. Tashkent Medical Academy. (2022). *Ayollar salomatligi va zamonaviy diagnostika texnologiyalari*. Ilmiy-texnik to'plam.

9. Anderson, K., & Li, Y. (2023). Telemedicine for maternal and reproductive health in low-resource settings. *Global Health Review*, 10(1), 33–41.

DOI: 10.1016/j.ghr.2023.01.004

10. UNESCO. (2021). *Ethics of Artificial Reproductive Technologies*. Paris: UNESCO Bioethics Series.

<https://unesdoc.unesco.org>